

Asia: VN/9904/2025

Lausuntopyyntö väylälakien muutostarpeiden arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot arviomuistiosta

Keski-Pohjanmaan liiton lausunto: Väylälakien muutostarpeiden arviomuistiosta

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua arviomuistioon väylälakien muutostarpeista.

Arviomuistio väylälakien muutostarpeesta nostaa esille raideliikenteen lakiuudistusten, viranomaisten erityistilanteiden oikeuden keskeyttää liikenne rataverkolla, tunnelien turvallisuusjärjestelmien vastuiden lisäämisen, tietohallinnon yhdenmukaistamisen tarpeellisuuden, radan turvallisuutta lisäävien laitteiden sijoittamisen, byrokraattisuuden vähentämisen yksityisteille ja raskaan liikenteen käyttövoimien jakeluinfrastruktuurin säätelyn vähentämisen valvotuilla paikoitusalueilla sekä tieverkon levähdyspaikoilla.

Lakiuudistuksessa pyritään huomioimaan radanturvallisuuteen vaikuttavia ilmastonmuutokseen sopeutumisen hallintatoimenpiteitä ja sään ääri-ilmiöistä aiheutuvia infrastruktuurin rasitusta kuten kuivatusta ja hulevesien hallintaa. Keski-Pohjanmaan liitto näkee tärkeänä liikenteen ja liikennejärjestelmien lakien yhdenmukaistamisen ja selkeyttämisen. Lainsäädännön ja direktiivien yhteiskunnallisiin muutoksiin reagointi on ensiarvoisen tärkeää dynaamisessa toimintaympäristössä, joka korostaa hiilinegatiivisuutta, ekologisuuden lisäämistä ja parempaa kestävän kehityksen periaatteiden integroimista ratalainsäädäntöön, hyvään hallintotapaan, kilpailutusasiakirjojen avoimuuteen ja liikennejärjestelmien maankäyttöön.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää onnistuneena CER-direktiivin (englanniksi, Critical Entities Resilience Directiivin) vahvaa läsnäoloa lakiuudistuksessa, joka edistää yhteiskunnan kriittisten toimijoiden ja infrastruktuurin häiriösietokykyä. Suomessa kriittisille viranomaisille kohdistuu CER-direktiivissä vaatimuksia totuttaa teknisiä, organisatorisia ja turvallisuuteen liittyviä toimenpiteitä häiriöiden estämiseksi. Väylävirasto ja ELY-keskukset kuuluvat CER-direktiivin mukaisiin viranomaisiin.

Arviomuistiossa voisi kuvata tarkemmin pitkänaikavälin suunnittelua valtakunnallisiin poliittisiin ohjelmiin ja liikennestrategioihin kuten Liikenne 12-sunnitelmaan. Raide- ja väylälakien lakimuutoksella voi olla vaikutuksia aluetalouteen ja yhdyskuntasuunnitteluun. Keski-Pohjanmaan liitto painottaa, että raskaan liikenteen jakeluverkon päämäärät ja mahdollisimman laaja kattavuus tulisi huomioida lainsäädännön muutoksessa tarkemmin.

Yksityisraiteita koskeva sääntely

Lakiuudistuksessa mainitut yksityisraiteiden lakikirjausten modernisointi on tarpeen, koska suurteollisuusalueiden kytkeytyminen liikennejärjestelmiin ja raideliikenteen järjestäminen markkinaehtoisesti tarvitsevat kilpailutuslainsäädännön ja junaliikenteen järjestämisvastuiden nopeaa kehittämistä. Pahimmassa tapauksessa maakuntien työpaikkoja lisäävät investoinnit jäävät toteutumatta, jos raskaan liikenteen puhtaiden käyttövoimien jakeluverkko ei laajene riittävän nopeasti ja raidelainsäädäntö hidastaa ratojen kehittämistä. Maakunnallisten teollisuusinventointien jalkauttamiselle yksityisraiteiden raideviranomaisissa ja lainsäädännön roolin selkeyttämisestä on etuja. Nykyinen raidelainsäädäntö ei ole selkeä yksityisraidelakien osalta, joten lakiuudistuksessa on hyödyllistä täsmentää yksityisraiteiden roolia ratahierarkiassa verrattuna valtion hallinnoimiin rautateihin. Keski-Pohjanmaan investointihankkeissa on tärkeää edistää teollisuutta tukevia raidehaaroja pääradalta Kokkolan satamaan ja kasvaville teollisuusalueille. Kruunuportin kaltaisten teollisuusalueiden raideyhteyksien ja raidesivuhaarojen kehittyminen ovat keskipohjalaisille investoinneille vetovoimatekijöitä.

Tutkimusoiikeussääntely

Lakiuudistuksella haetaan ratatoimitusten ja raidesuunnitelmien nopeampaa viranomaisprosessia, vapautetaan kilpailutuslainsäädäntöä markkinaehtoisille ratatoimituksille sekä annetaan valtuutus maastotöiden suorittamiselle kolmansille osapuolille. Lakiuudistus huomioi tietoverkkojen luottamuksellisen tiedon tietoturvallisuuden lisäämisen tarpeen. Aluerakenteen nopean muutostarpeen synnyttävä on olennaista sujuvoittaa lainsäädäntöä koskien rataverkon haltijuuden oikeuksia ja hallinnointivaroja.

Kiinteistökohtainen meluntorjunta

Keski-Pohjanmaan liitto kokee olennaisena raideliikenteen meluntorjunnan parantamisen sen edistämisen yhteisillä standardeilla, jota kuvataan arviomuistion sivulla 23/48. Ruotsin mallista voisi ottaa hyviä käytäntöjä kotimaisen lakiuudistuksen rakennusten meluntorjuntasuosituksiin, joissa radanrakennuttaja osallistuu asukkaiden kustannuksiin asuinrakennusten melunsuojauksessa. Lainkirjauksen monitoimijaympäristön huomioiminen lakiuudistuksessa on olennainen kehityspiirre, joka mainitaan muistion sivulla 11/48.

TEN-T-asetukseen liittyvät lainsäädännön kehittämistarpeet

Eurooppalainen turvallisuustilanteen heikentyminen ja sotilaallinen liikenneverkkojen kaksoiskäyttöisyys ovat nousseet keskiöön alueellisessa liikennesuunnittelussa ja TEN-T-tieverkoilla maakunnallisen kaksoiskäyttöisyyden teemoissa. Raide- ja maantieverkon sopeutuminen kansallisissa kriisitilanteissa ja kaksoiskäyttöisyyden ideologia luovat painetta kansallisen lainsäädännön nopeaan uudistamiseen ja tuovat lisäkustannuksia valtion liikennehankkeiden investointiohjelmiin. Keski-Pohjanmaan liitto korostaa kansallisen turvallisuuden huomioimista

liikennejärjestelmien suunnittelussa lakiuudistukseen nopealla ja ensisijaisena ohjaavana lakiuudistusten toimeenpanon visiona.

TEN-T-liikenneverkon huoltovarmuuden ja kaksoiskäytön lisääminen vaativat unionilainsäädännön ja suomalaisen lainsäädännön sujuvoittamista huomioiden Suomen arktiset sääolosuhteet, pitkät välimatkat, aluerakenteen kaupungistuminen ja raideoperaattoreiden markkinaehtoisuuden vähäisyyden Euroopan Union kehittyneisiin teollisuusmaihiin verrattuna.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää onnistuneena lakiuudistuksessa ratalain suoja- ja näkymäalueiden muokkaamisen säätelyn helpottumista. Liikenneturvallisuuden lisääminen on ensiarvoisen tärkeä tavoite arvomuistion strategisissa sisällöissä maantie- ja raideliikenteessä. Tavoitteena säädöksessä on tärkeää, että tasoristeysonnettomuudet vähentyisivät tasoristeysjärjestelyjen muuttamisen johdosta vilkas liikenteisellä TEN-T-ydinrataverkolla. Olemassa olevien tasoristeysten turvajärjestelyjen toimivuuden varmistaminen ja liikennekasvatustyön lisääminen ovat raideliikenneturvallisuutta parantavia avaintoimenpiteitä kohti nolla kuolemaa liikenteessä-tavoitteen saavuttamisessa ja kuntien liikenneturvallisuusstrategioista.

Tunnelidirektiivin täytäntöönpanon täydentäminen

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyödyllisenä viranomaisten vastuiden selkeyttämistä ja tunneliturvallisuuden varmistamista tunnelidirektiivissä. Yhtenäiset liikenteenohjausjärjestelmät lisäävät EU-maiden liikenneturvallisuutta ja tuovat yhteisissä datarajapinnoissa tiedon hallintaan sujuvuutta.

Varautumista ja häiriötilanteita koskeva sääntely väylälaeissa

Suomessa pohjoisilla rataosuuksilla maastoajoneuvojen radanylittäminen voi olla viranomaistoiminnassa ja valtion rajavalvonnassa välttämätöntä, ja pitäisi kehittää entistä jouhevammaksi. Lakiuudistuksen lisäyksenä todetaan selkeästi, että maastoajoneuvojen tilapäinen käyttö ei saa heikentää rataturvallisuutta tai vahingoittaa radan rakenteita, joka tulee säilyttää lakikirjauksena.

Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että kansainvälisen turvallisuuden huomioimien on todella merkittävä teema lakiuudistuksessa. Lakiuudistuksessa kaksoiskäytön teema nousee esille varautumisessa turvallisuustilanteen kansallisiin muutoksiin. Keski-Pohjanmaan liitto pitää olennaisena pääradan kehittämistä ja lainsäädäntöä, joka mahdollistaa radan välityskyvyn ja kaksoiskäytön parantumista raideliikennekäytävässä.

Arviomuistiossa esitetyt muut muutostarpeet

Keski-Pohjanmaan liiton näkemyksen mukaan maakunnan kuntien ja kaupunkien elinkeinojen kasvulle, liikenteen vähähiilisyystavoitteen edistämiseksi ja raskaan liikenteen digitaalisuudelle on

tärkeää puhtaiden liikenteen käyttövoimien sekä jakeluinfrastruktuurin nopea käyttöönotto TEN-T-kantaverkojen ja valtatie 8:n levähdyspaikoilla ja rahtiterminaalien paikoitusalueilla. Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä lisäyksenä lakiuudistuksessa kirjausta markkinaehtoisuudesta arviomuistion sivulla 26/48. Puhtaiden käyttövoimien jakelu tulisi tapahtua lainsäädännön voimakkaammalla ohjauksella mahdollisimman nopealla aikataululla raskaan liikenteen taukopaikoille. Kuitenkin Keski-Pohjanmaan liitto on huolissaan kunnille ja kaupungeille jakeluverkon järjestämisen mahdollisesta taloudellisesta lisärasituksista, liian lyhyistä lainsäädännön siirtymäajoista ja nousevista kuluista. Luvun 5.2 julkisen latausinfrastruktuurin liikennöintivälin etäisyydet jakeluinfra Keski-Pohjanmaan liitto kokee olennaisena osana nykytilan vaikutusten arvioinnissa, joka mainitaan muistion sivulla 25/48.

Oletteko tunnistaneet väylälaeissa muita muutostarpeita kuin arviomuistiossa käsitellyt?

Keski-Pohjanmaan liitto korostaa, että MAL-kaupunkiseutujaottelu ei ota huomioon Keski-Pohjanmaan jakeluverkkoinfra ja raskaan liikenteen puhtaiden käyttövoimien edistämistä riittävällä tasolla. Euroopan laajuisissa liikenneverkoissa MAL-kaupunkiseuduilla ja kuutoskaupungeilla on saavutettavassa liikkumisessa keskeinen rooli, mutta itäisen ja pohjoisen Suomen kasvukeskusten, maakuntakeskusten ja kaupunkisolmukohtien raideliikenteen välityskyvyllä ja maantieliikenteen puhtaiden käyttövoimien edistämistavoitetta ei saa vähätellä. Keski-Pohjanmaa sijaitsee MAL-kaupunkiseutujen logististen yhteyksien välissä, koska Kokkola on pääradan varrella sekä maantiet yhteydet ulottuvat Vaasaan, Kokkolaan, Jyväskylään, Kajaaniin ja Uudenkaarlepyyn kautta Pohjanmaalta Seinäjoelle.

Keski-Pohjanmaan liitto kokee onnistuneena kirjauksena ratalain 5 §:n rataverkon ja rataliikenteen veloitetta rakentamisessa ja kaluston liikennöinnissä ympäristöasioiden paremman huomioimisen ja luonnonvarojen kestävä käytön, joka mainitaan muistion sivulla 20/48.

Muut huomiot

Keski-Pohjanmaan teollisille investoinneille on merkittävää ratalainsäädännön keventyminen ja kaavoitukseen vaikuttavien hallintomenettelyjen yhdenmukaistaminen ja nopeuttaminen sekä aluetasoinen toimivaltaistenviranomaisten itseohjautuva ratahallinnon mahdollistaminen keventämällä ylhäältä päin säädeltyä lainsäädännön määräämistä. Juridisen taakan keventäminen lisää kuntien proaktiivisuutta reagoida äkillisiin toimintaympäristöjen muutoksiin kriisitilanteissa.

Yhteismenettelyn kehittäminen YVA-menettelyssä tie- ja ratasuunnittelussa on Keski-Pohjanmaan liiton mielestä tervetullut uudistus. Yhteistyön lisääminen tie- ja ratasuunnittelussa voi tarkentaa kumulatiivista liikennehankkeiden vaikutusten arviointia sekä lisätä tarvetta kulttuurillisten, sosiaalisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointiin.

Lahnalampi Anssi
Keski-Pohjanmaan liitto

Turunen Johannes
Keski-Pohjanmaan liitto - aluesuunnittelu